

A detailed historical aerial map of the Vught concentration camp. The map shows a large rectangular camp area enclosed by a high wall with several watchtowers. Inside the camp, there are numerous long, rectangular barracks arranged in neat rows. In the center of the camp, there is a flagpole and a small building. Outside the camp walls, there are various other buildings, including a church with a prominent steeple, and a large area of trees. The surrounding landscape is flat with some distant hills and a body of water.

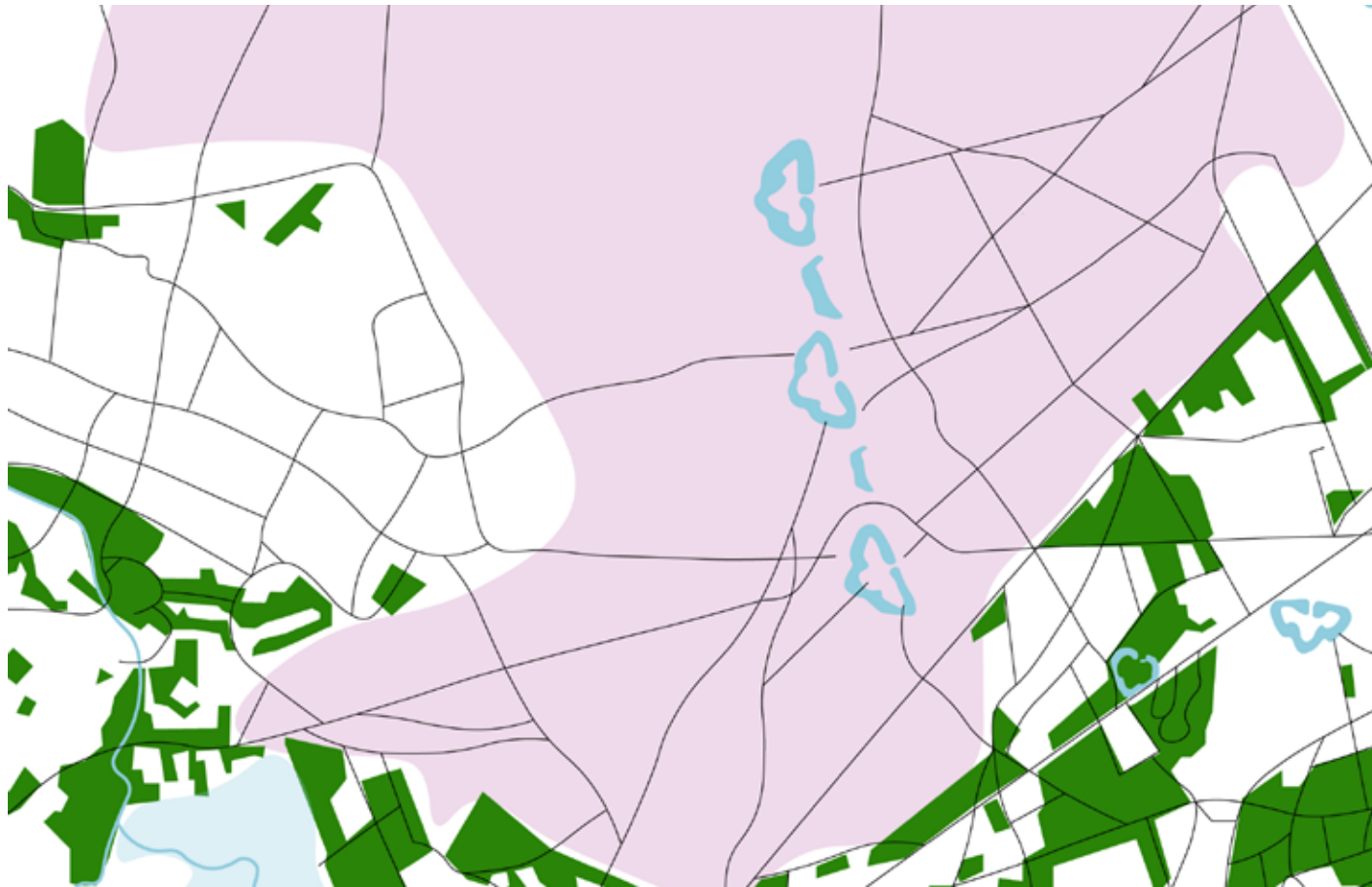
Nationaal Monument Kamp Vught

Historische ontwikkeling
in verhalen en landschap

Historische ontwikkeling

Tot 1850 | Open heide gebied met verdedigingslinie

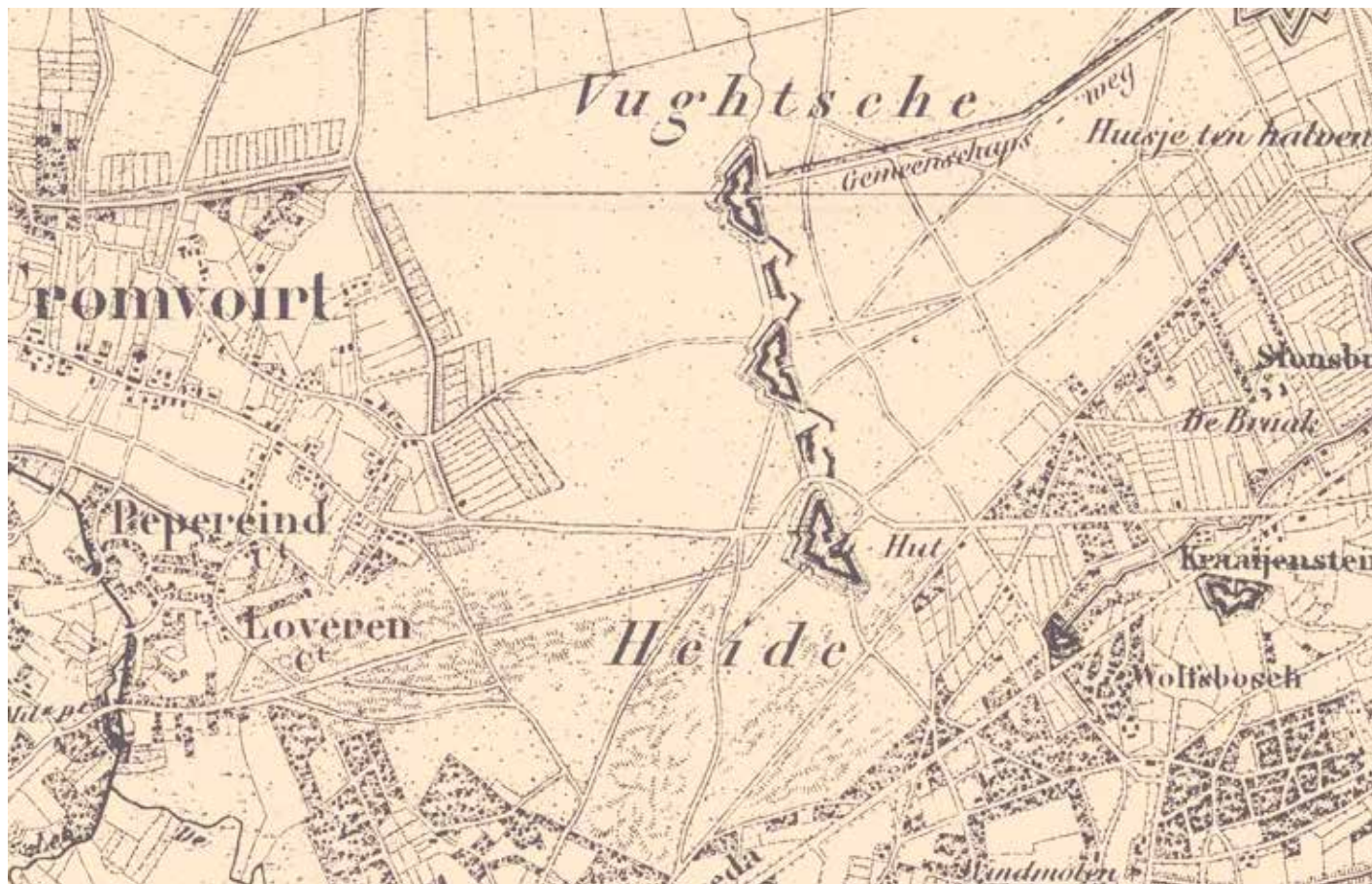
Het studiegebied kent een bewogen militaire geschiedenis.

Op de Vugtherheide werd in 1600 het laatste heroïsch riddergevecht, de Slag van Lekkerbeetje uitgevochten. Deze slag bestond uit een groepsduel bevochten tussen Spaansgezinde ridders uit 's-Hertogenbosch en Staatsgezinde Franse huurlingen.

Frederik Hendrik van Oranje liet in 1629 als onderdeel van de linie rondom 's-Hertogenbosch een deel van het bos kappen, als zichtruimte voor verschillende schansen en kwartieren van de Circumvallatielinie rondom de belegerde stad.

Na de afscheiding van de Zuidelijke Nederlanden werd de verdediging van de zuidgrens van het afgeslankte Koninkrijk van groot belang. De Stelling van 's-Hertogenbosch werd tussen 1844 en 1848 uitgebreid met een linie van acht lunetten, die een nieuw permanent legerkamp bij Vught moesten beschermen.

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Vugtherheide>

Historische kaart 1850

Tekening Slag van Lekkerbeetje

1900 | Eerste deel Vughtse Heide bebost

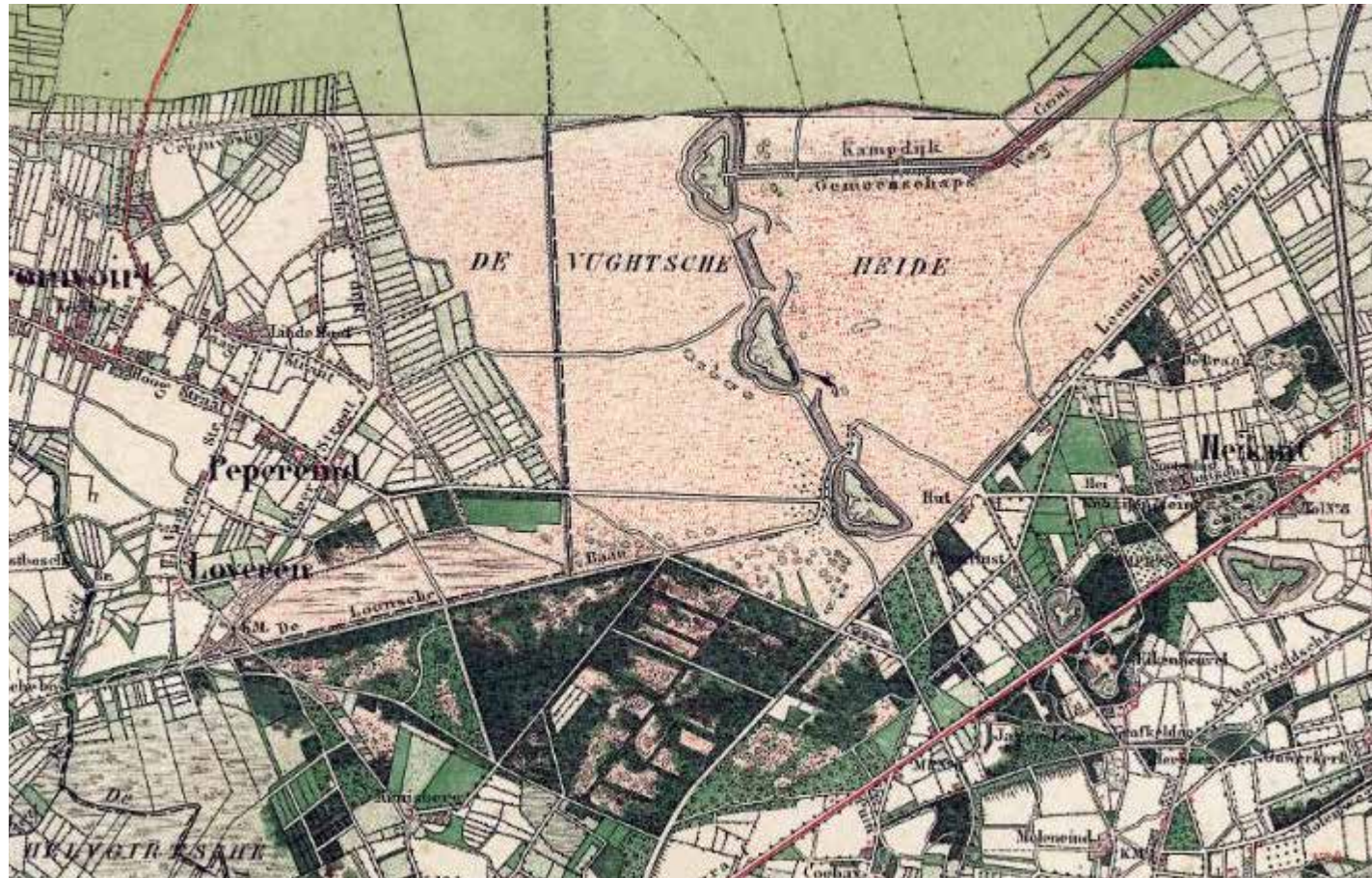

Veel onbewerkt gebleven heidegronden werden vanaf het einde van de 19^e eeuw bebost met naaldbout, ter ondersteuning van de mijnbouw.

Alleen het zuidelijke deel, waar nu de IJzeren man gegraven is, is om die reden in die periode beplant.

Op het noordelijke deel tussen de Lunetten 1-3 en Fort Isabella werd op de Vughtse Heide een legerkamp gecreëerd: Kamp Willem II. Bij oorlogsdreiging werden hier troepen in grote aantallen opgevangen. De open ruimte van de heide is om die reden niet ingeplant met bos.

<https://www.zuiderwaterlinie.nl/11-vestingsteden/forten-in-nederland/vughtse-lunetten>

Historische kaart 1900

Foto Vughtse heide rond 1900

1935 | Aanleg kanaal en IJzeren man gepaard met meer bebossing

Het Afwateringskanaal van 's-Hertogenbosch naar Drongelen is tussen 1907 en 1911 gegraven, om Het Bossche Broek te ontlasten bij wateroverlast. Het kanaal begint in het zuiden van de stad, vlak bij het Wilhelminaplein. Tevens werd er een aantal gemalen gebouwd, die ingezet konden worden als de Maas overstroomde. Die gemalen pompten het water dan in de richting van het afwateringskanaal.

Tussen 1890 en 1894 werd zand afgegraven op de Vughtse Heide, voor zowel de aanleg van de Kuilenburgse spoorbrug in Culemborg als voor het ophogen van de wijk Het Zand in 's-Hertogenbosch. Dit gebeurde met een grote graafmachine, 'De IJzeren man' in de volksmond. Dit verklaart de naam van de plas.

De zandput vulde zich in de jaren daarna met grond-, kwel- en regenwater. De ontgronder bleef eigenaar van het gebied, de plas ontwikkelde zich tot een bosmeer.

In 1924 kocht een zekere heer De Jong de "IJzeren Man" en maakte er een moderne zweminrichting van, die bezoekers van heinde en verre trok. De plas en de omliggende terreinen werden in 1937 verkocht aan de gemeente Vught,

De IJzeren Man is tot in de verre omgeving bekend als toeristische trekpleister.

https://nl.wikipedia.org/wiki/Afwateringskanaal_%27s-Hertogenbosch-Drongelen

<https://ijzerenman.nl/geschiedenis>

[https://nl.wikipedia.org/wiki/IJzeren_Man_\(Vught\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/IJzeren_Man_(Vught))

Historische kaart 1935

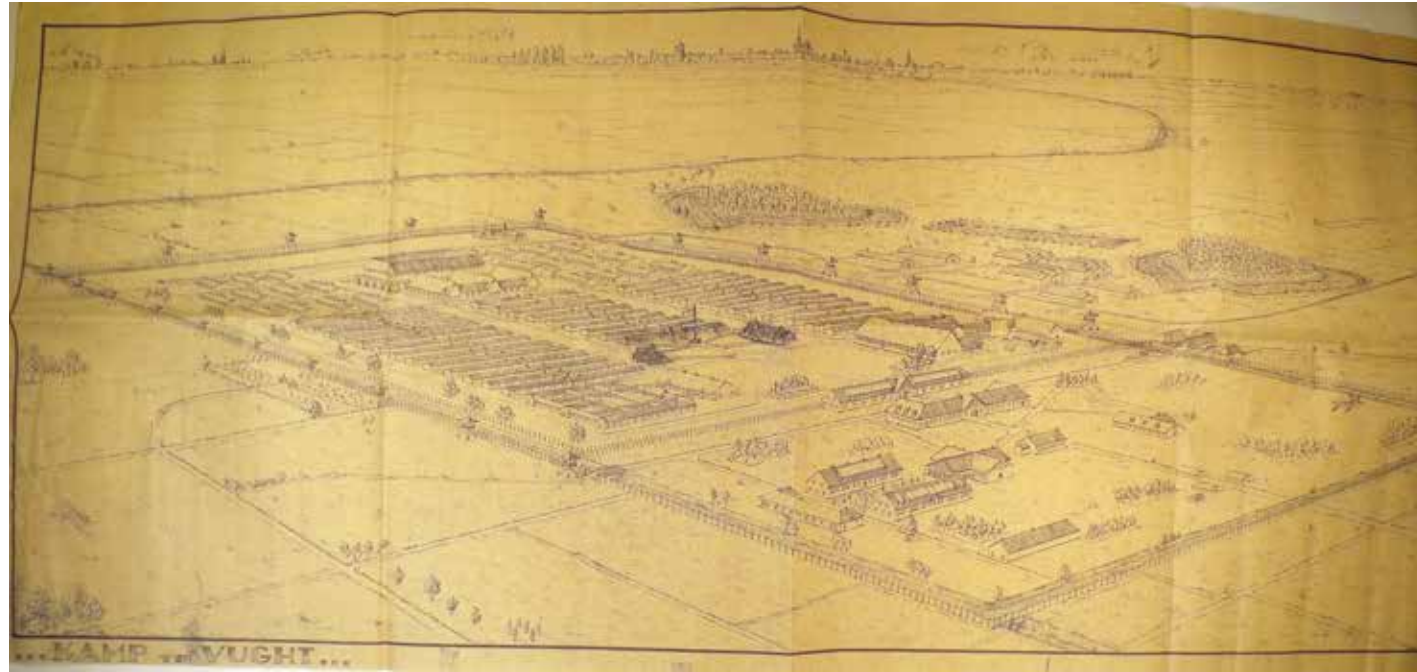

Jacht op de Vughtse Heide, 1935

Luchtfoto, 1941

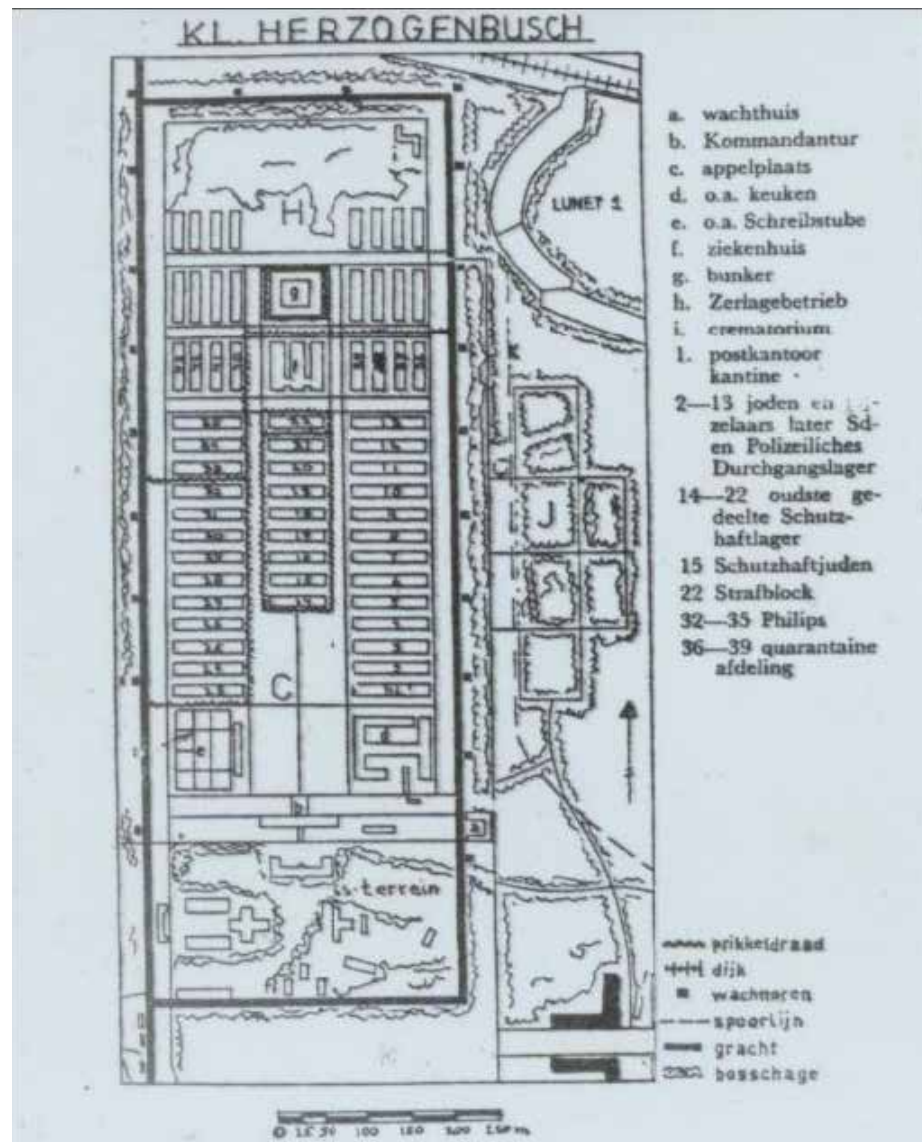
1943-1944 | 'Konzentrationslager Herzogenbusch'

Schets kamp Vught

Kamp Vught was tijdens de Tweede Wereldoorlog het enige SS-concentratiekamp buiten nazi-Duitsland en het door nazi-Duitsland geannexeerde gebied. De SS had behoefte aan een extra kamp omdat de doorgangskampen in Amersfoort en Westerbork de toenemende stroom gevangenen niet meer konden verwerken. Kamp Vught heeft dezelfde lay-out als andere concentratiekampen in nazi-Duitsland. In 1942 werd begonnen met de bouw van het kamp. Vanaf januari 1943 moesten de eerste gevangenen uit Amersfoort het kamp zelf afbouwen. In totaal werden ongeveer 32.000 mensen tussen januari 1943 en september 1944 opgesloten in het kamp. Naast 12.000 joden zaten in Vught ook veel politieke gevangenen, verzetsstrijders, Sinti en Roma, Jehovah's getuigen, gijzelaars, zwervers, zwarthandelaren en criminelen. De belangrijkste functie van de concentratiekampen was de systematische onderdrukking en opsluiting. In de latere oorlogsjaren werd het ondersteunen van de Duitse (oorlogs-)industrie door gevangenen steeds belangrijker. Kamp Vught beschikte daarom onder meer over een vliegtuigsloterij (de vliegtuigwrakken werden per spoor aangevoerd) en werkplaatsen van Philips, waar producten als knijpkatten en radio's werden gemaakt.

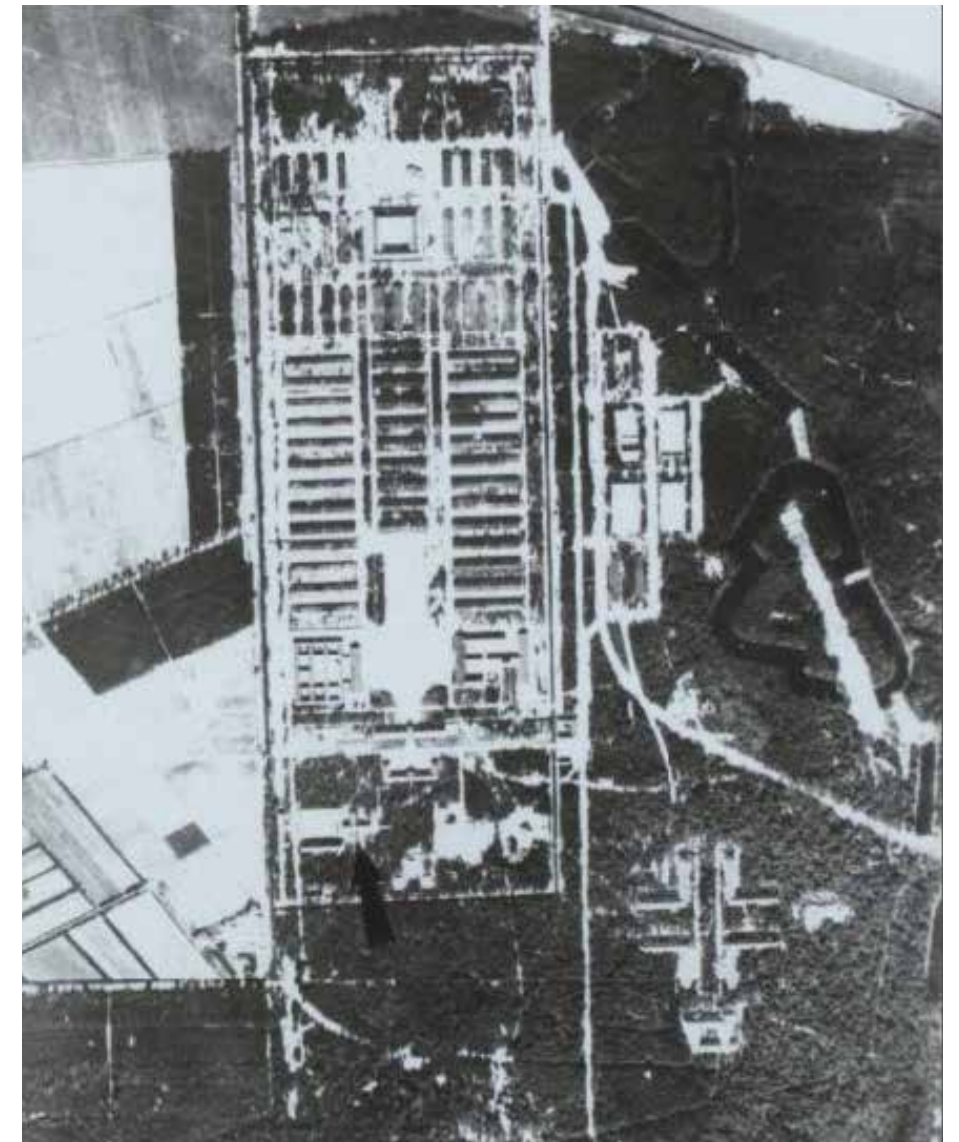
<https://www.nmkampvught.nl/historische-informatie/>

Plattegrond kamp Vught

Foto van de gracht met wachttorens, 1945

Luchtfoto, 1945

1944-1945 | Opvangkamp

1944-1949 | Interneringskamp

Na de bevrijding van Vught op 26 en 27 oktober 1944 troffen de geallieerden het Duitse SS Concentratiekamp Vught leeg aan. Kamp Vught was door de Duitse bezetter op 'dolle dinsdag' 5 en 6 september 1944 ontruimd, toen de bevrijders in aantocht waren.

Na de aankomst van de geallieerden kreeg het terrein vrijwel direct een nieuwe bestemming. Het leger nam delen van het complex in gebruik als legerwerkplaats en delen van het kamp werden in gebruik genomen voor de internering van duizenden van collaboratie verdachte Nederlanders. Op 1 januari 1946 nam het directoraat-generaal voor de bijzondere rechtspleging de leiding van het Militair Gezag over.

Ook verbleven in het kamp vanaf half november 1944 tot mei 1945 noodgedwongen 6.000 Duitse burgers uit het 'Selfkantgebied' ten oosten van Sittard, die op last van de geallieerden in verband met de voortdurende Duitse beschietingen geëvacueerd waren.

Op 15 januari 1949 werd het interneringskamp definitief gesloten.

<https://www.nmkampvught.nl/historische-informatie/>

<http://www.bhic.nl/onderzoeken/hulp-bij-onderzoek/internerings-en-verblijfskamp-vught>

1951 | Moluks woonoord

Woonoord Lunetten is sinds 1951 een wijk in Vught waar gezinnen van Molukse KNIL-militairen gehuisvest werden die op dienstbevel van het KNIL uit de Molukken waren geëvacueerd.

Het voormalige magazijngebouw op het kampterrein werd de school, het gebouw van de Duitse Kommandantur werd ingericht als ziekenzaal en kraamafdeling en het keukengebouw bleef in functie als centrale keuken waar de Molukse bewoners hun maaltijden moesten ophalen. Op de appèlplaats stonden de protestantse kerk en de theaterzaal. Een houten barak op het middenterrein die niet was gesloopt, deed dienst als kerk voor de kleine katholieke minderheid in Lunetten. Het middenterrein werd verder gebruikt voor sportactiviteiten.

Vanaf 1960 vertrokken groepen Molukse bewoners uit Lunetten naar o.a. Leerdam, Moordrecht, Culemborg of elders in Vught, een deel van de bevolking bleef achter. Vanwege principiële en emotionele redenen wilden zij niet weg. Verhuizing uit het woonoord werd door hen gezien als een acceptatie van het feit dat verblijf in Nederland permanent zou zijn.

In Lunetten werd uiteindelijk eind 1989 een overeenkomst gesloten tussen de Nederlandse regering, de gemeente Vught en de meerderheid van de Molukse bewoners, waarbij werd afgesproken de barakken te slopen en op dezelfde locatie nieuwe woningen te bouwen. Alleen barak 1, die dienst deed als kerk, bleef behouden.

<https://archive.is/20070616040745/http://www.nationaalarchief.nl/plaatsen/details.asp?actie=zoeken&page=4&pk=39>

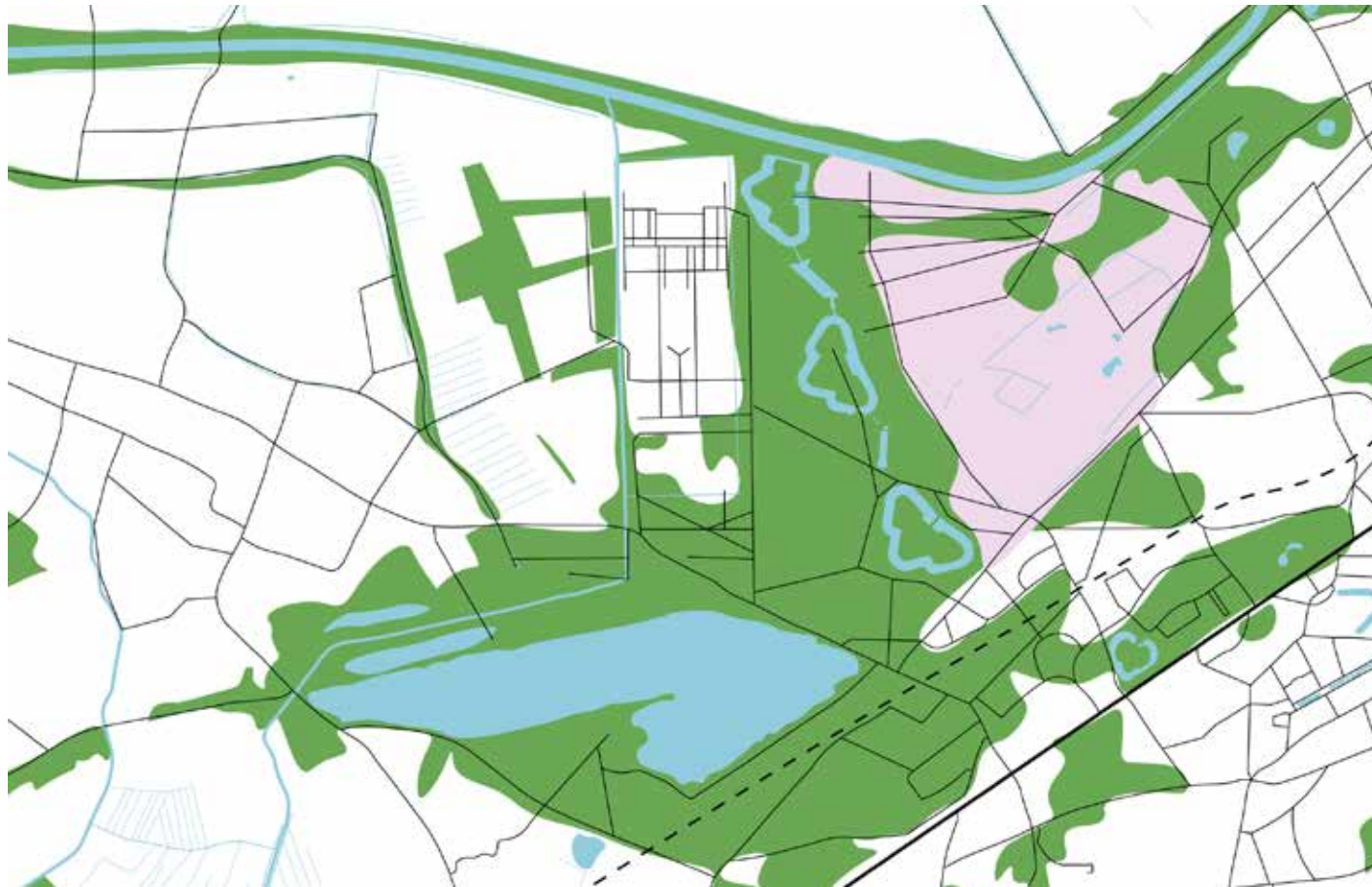

Woonoord Lunetten, 1951

Woonoord Lunetten, 1984

1953 | Gevangenis Nieuw Vosseveld

Vanaf 1953 werd een deel van het kamp in gebruik genomen als inrichting voor jeugdigen die een langdurige gevangenisstraf moesten ondergaan. De jeugdgevangenis had in die jaren een capaciteit van 120 tot 140 gedetineerden. Het regime in de inrichting was behoorlijk progressief, de jeugdigen werden bijvoorbeeld alleen 's nachts in hun cellen opgesloten, overdag waren de celdeuren meestal open.

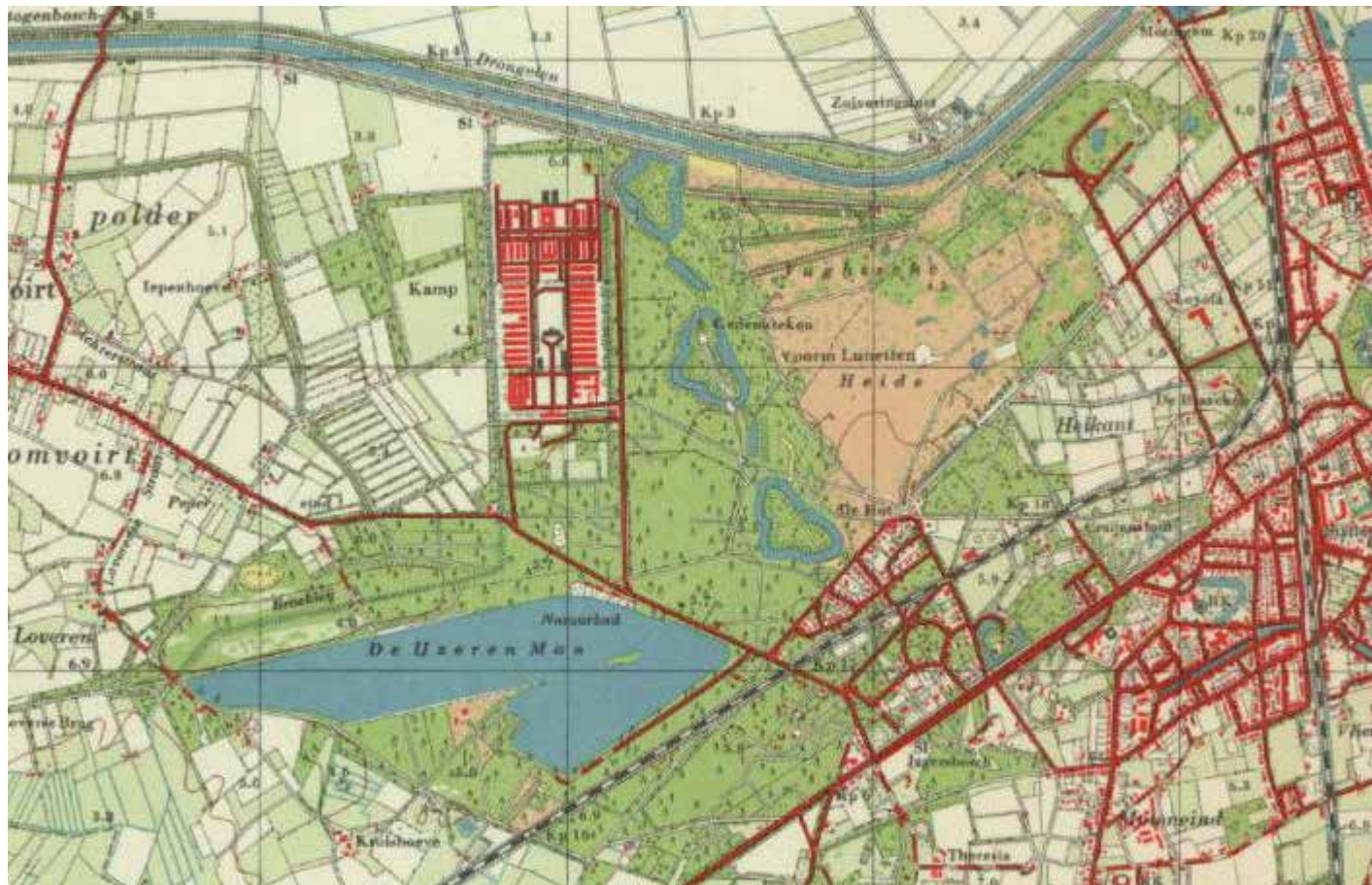
Begin jaren zeventig veranderde de bestemming van de inrichting van langgestrafte jeugdigen naar kortgestrafte jeugdigen. In de daarop volgende jaren werd ook een huis van bewaring bijgebouwd.

In 1999 werd een forensisch psychiatrische afdeling geopend waar gedetineerden met een ernstige psychische stoornis geplaatst kunnen worden.

Ook is er een zogenoemde terrorisme-afdeling waar verdachten van terrorisme ondergebracht worden. Deze afdeling maakt gebruik van het originele oude hoofdgebouw.

Tot 1970 was ook het centrale ziekenhuis gevestigd op het terrein van Nieuw Vosseveld. Pas in dat jaar verhuisde de ziekenboeg naar de huidige locatie in de Scheveningse gevangenis.

https://nl.wikipedia.org/wiki/Penitentiaire_Inrichting_Vught

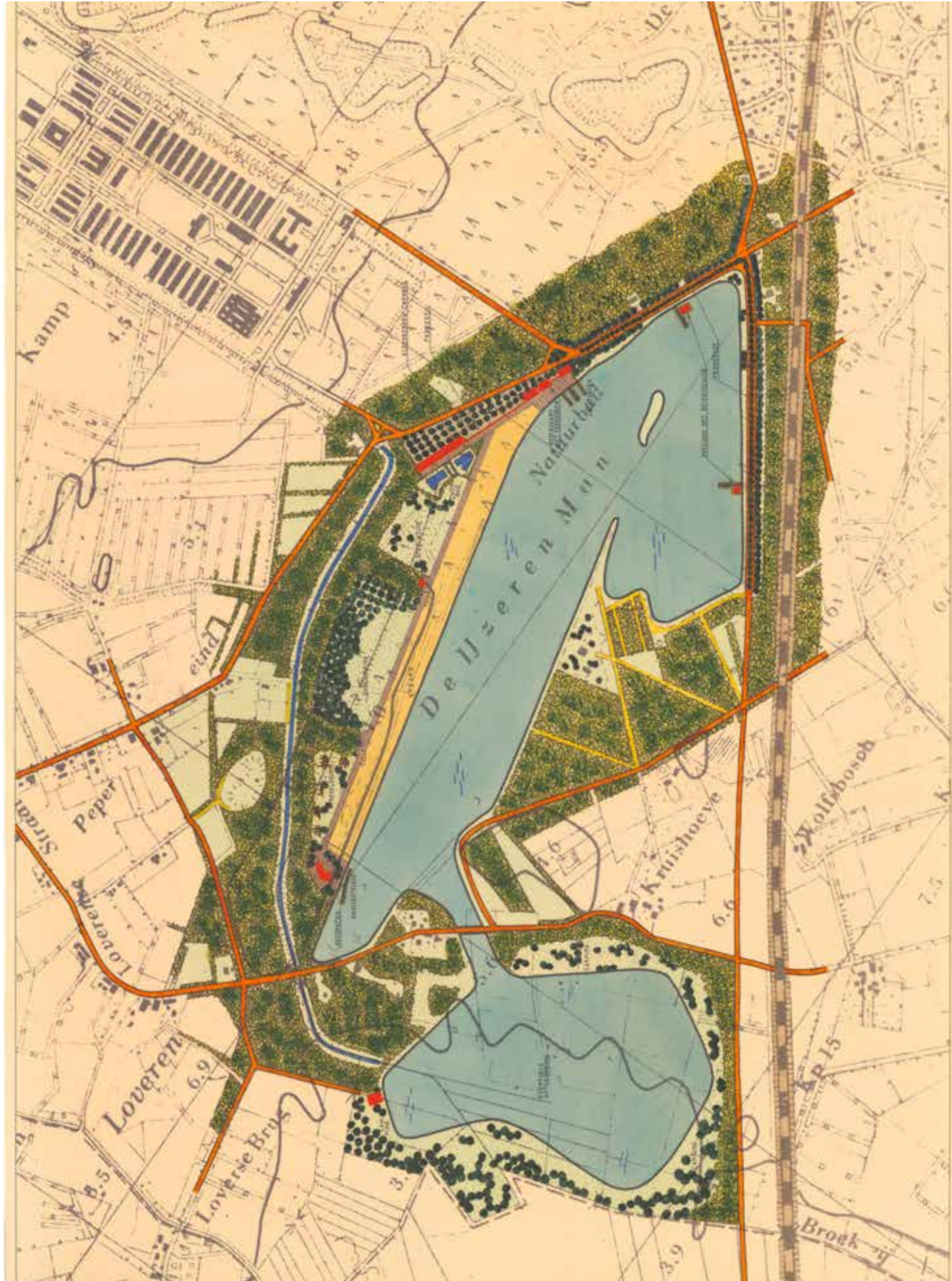

Historische kaart 1960

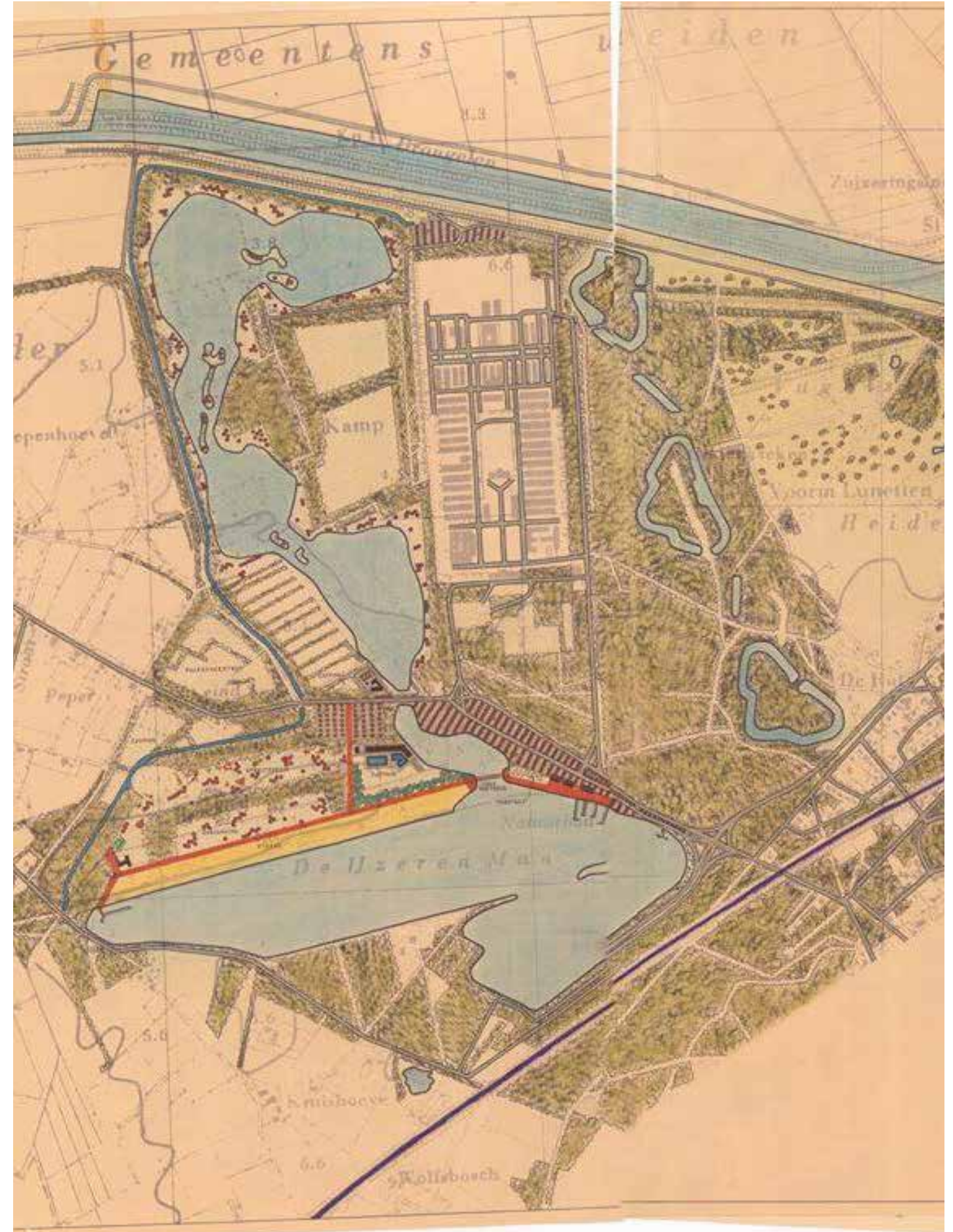

Luchtfoto, 1965

1965 | Schetsontwerpen IJzeren Man

Schetsontwerp natuurbad De IJzeren man, 1965

Schetsontwerp natuurbad De IJzeren man, 1965

1990 | Uitbreiding P.I. Vught

Door het toenemende geweld van bepaalde gedetineerden ontstond de behoefte aan een faciliteit waar gedetineerden met een hoog uitbraakrisico veilig konden worden opgesloten. In de jaren negentig van de twintigste eeuw ontstond een tendens dat bepaalde criminelen alles in het werk stelden om te ontsnappen uit hun verblijfplaats. Op het terrein van Nieuw Vosseveld werd in eerste instantie een Tijdelijke Extra Beveiligde Inrichting ingericht en vervolgens werd een definitieve faciliteit gebouwd aangeduid als EBI (Extra Beveiligde Instelling) in plaats van TEBI (Tijdelijke Extra Beveiligde Inrichting).

Het regime in de EBI is heel streng en biedt de gedetineerden minimale vrijheid om het risico van ontsnapping tot een absoluut minimum te beperken. Gedetineerden luchten individueel in overdekte kooien, zijn geboeid als ze buiten hun cel of luchtkooi zijn en ze zitten bijna permanent alleen in hun cel. De TEBI opende haar deuren in 1993 en de definitieve EBI, met 25 plaatsen, werd in 1996 opgeleverd.

https://nl.wikipedia.org/wiki/Penitenciaire_Inrichting_Vught

Historische kaart 1990

1986-2002 | Nationaal Monument Kamp Vught

In 1986 is de stichting Nationaal Monument Kamp Vught opgericht, zij realiseerden op een klein gedeelte van het voormalige kampterrein een Nationaal Monument, wat in 1990 open werd gesteld.

De herinneringsplaats werd gesticht in 1990, in 2002 werd een tentoonstellingsgebouw toegevoegd. Het monument bevindt zich op de noordoostpunt van het voormalige kampterrein.

NM Kamp Vught is in 2002 grondig vernieuwd en gerenoveerd. Claus en Kaan Architecten realiseerden een nieuw herinneringscentrum. Het kampterrein is onder architectuur van Michael van Gessel zoveel mogelijk in de oorspronkelijke staat teruggebracht.

https://nl.wikipedia.org/wiki/Nationaal_Monument_Kamp_Vught
<https://www.nmkampvught.nl/historische-informatie>

Topografische kaart 2000

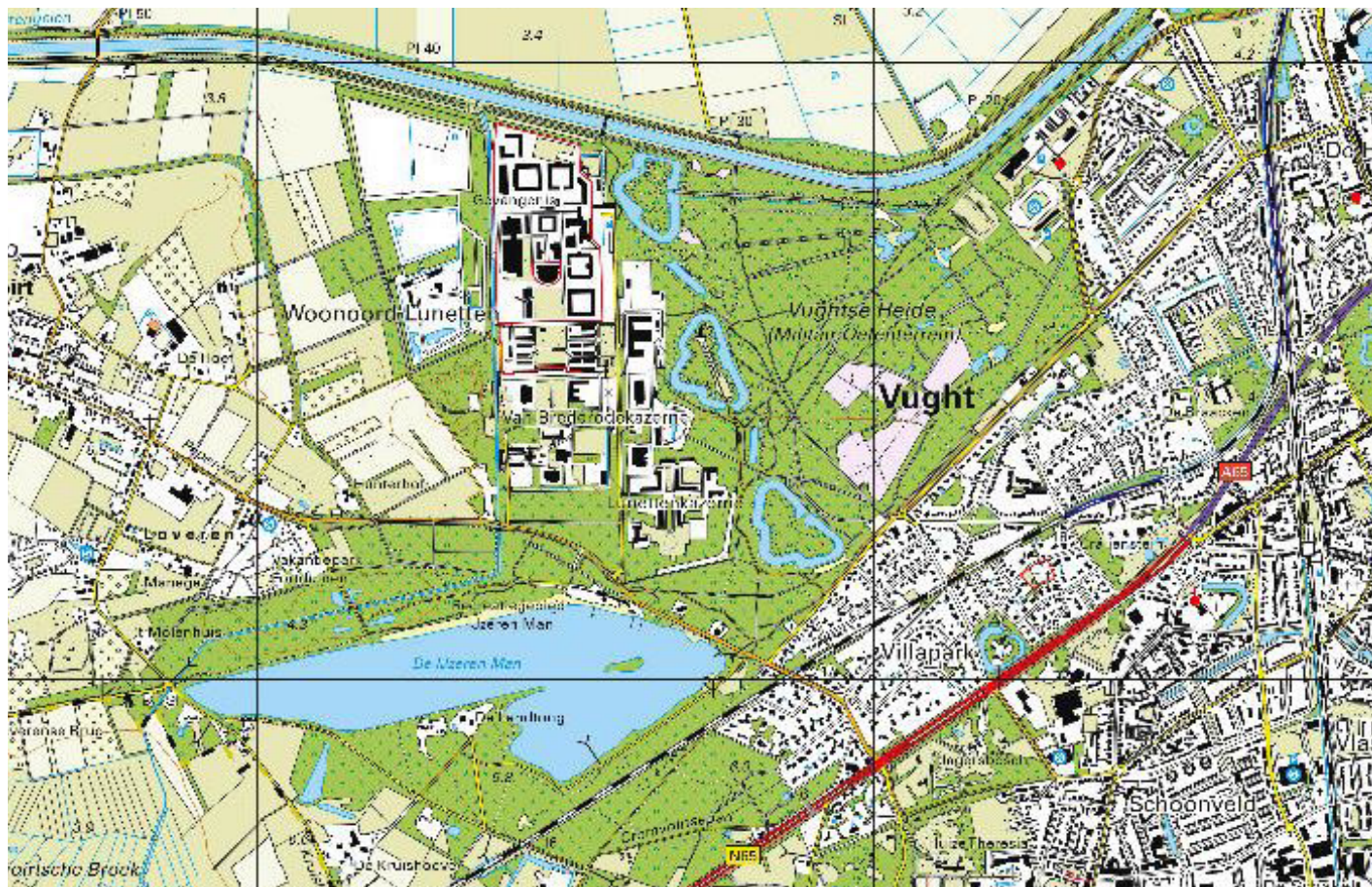

Nationaal Monument Kamp Vught maquette, 1990

2002-heden | Nationaal Monument Kamp Vught

In november 2019 is de laatste uitbreiding van Nationaal Monument Kamp Vught officieel geopend door Koning Willem-Alexander. Deze uitbreiding is ontworpen door DoepelStrijkers om meer ruimte te ontwikkelen en om het ontvangstgebied te reorganiseren.

Topografische kaart 2019

Half verdiepte uitbreiding van 2019

Verdichting van het landschap door de jaren heen

1850

1900

1935

1960

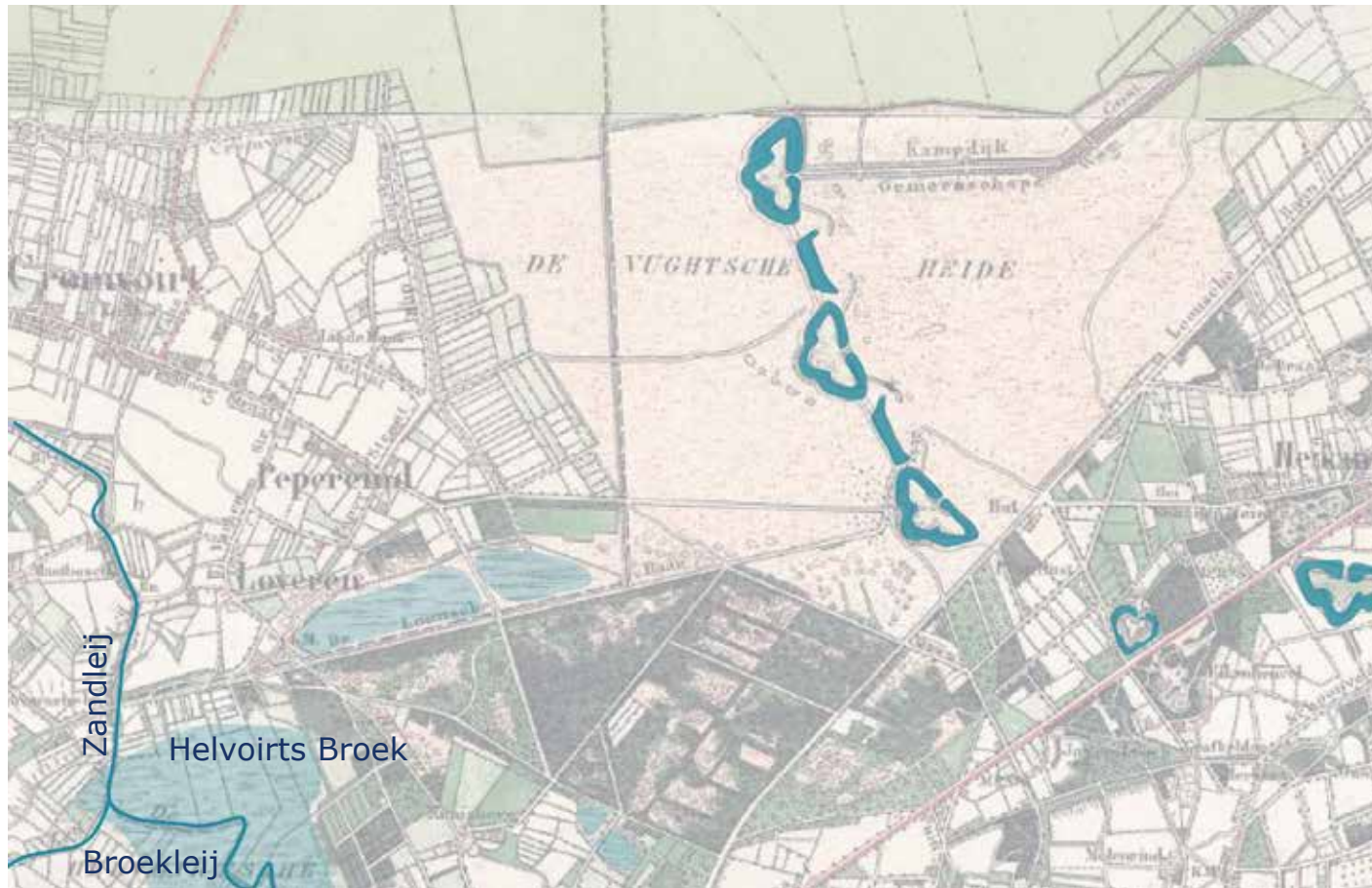

1970

2019

Watersysteem door de jaren heen | 1900 en 2019

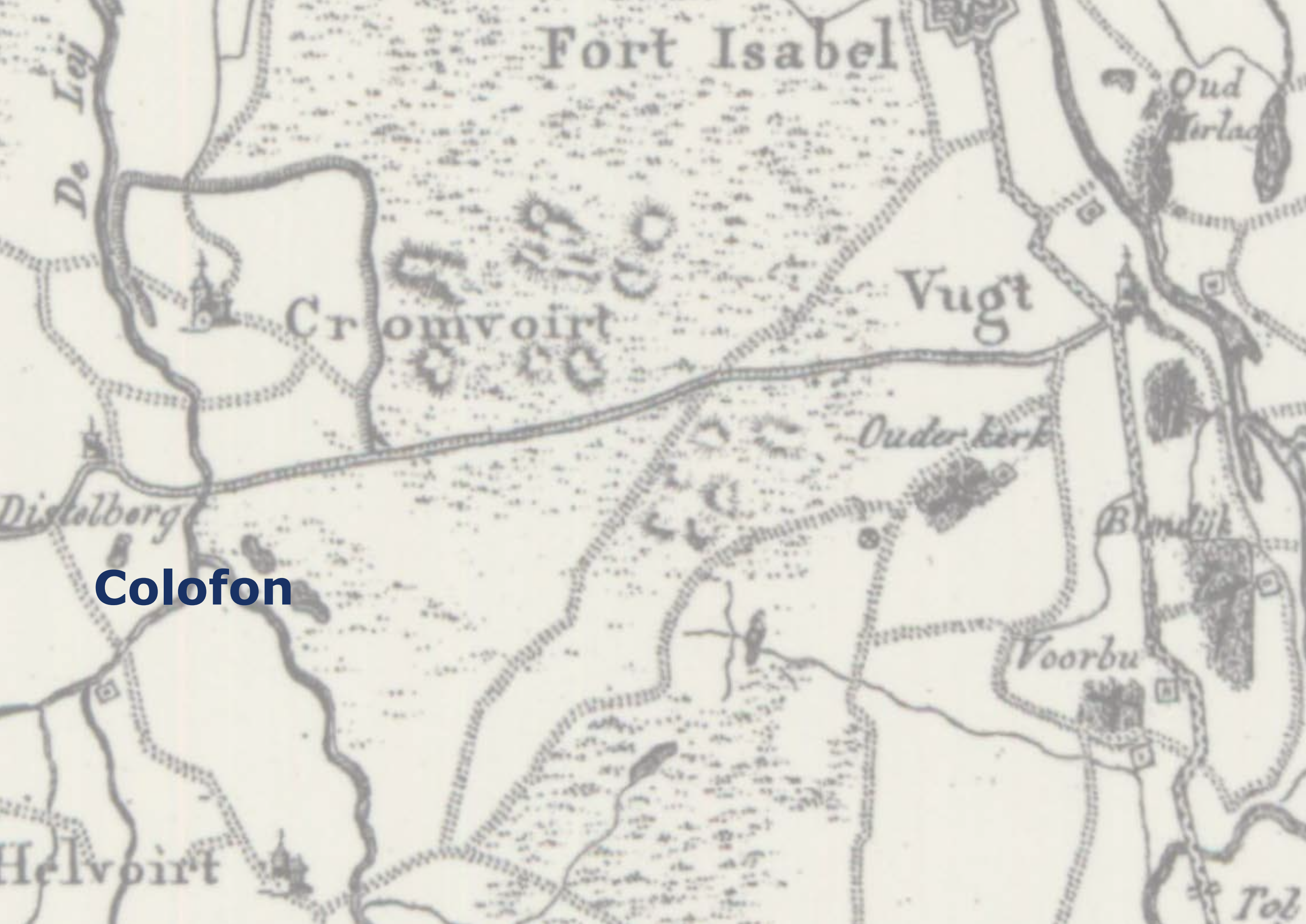
De Broekleij was de hoofdwatergang van het Helvoirts Broek, die via de Zandleij uitstroomde via de Bossche Sloot in de Maas. Tot 1918 stroomde de Broekleij uit in de Zandleij, deze werden daarna losgekoppeld in een poging om het Helvoirts Broek te ontginnen. Hiervoor werd een nieuw kanaal gegraven van de Broekleij naar het Drongelens Kanaal.

Door deze nieuw gegraven beek werd het voor de Duitsers in 1943 mogelijk om een gracht rondom hun concentratiekamp te graven, deze werd automatisch gevoed door de Broekleij.

De gracht heeft nu geen watervoerende functie meer, maar als de delen van de gracht weer onderling verbonden worden met elkaar, kan de gehele gracht dienen als ecologische verbidingszone tussen het Helvoirts Broek en de heide rondom Vught.

Dit is een kans.

Colofon

Titel:	Nationaal Monument Kamp Vught Historische ontwikkeling in verhalen en landschap
Opdrachtgever:	Nationaal Monument Kamp Vught
Uitgevoerd door:	Kruit Kok Landschapsarchitecten
Projectarchitect:	Mariëlle Kok
Ontwerpteam: In samenwerking met:	Mariëlle Kok, Marianne Bekkers Patrick Verbunt, Exante
Tekst:	Mariëlle Kok, Marianne Bekkers
Illustraties Foto's:	Mariëlle Kok, Marianne Bekkers, BHIC, internet
Plaats en datum:	Eindhoven, 20 10 2020
Projectnummer:	T2010
Documentnummer:	T2010 R004

Kruit Kok Landschapsarchitecten
T: 040 2516114
M: Mariëlle Kok 06 23913030

Vestiging Eindhoven (tevens postadres)
Strijp-S SWA 4.013
Torenallee 45
5617 BA Eindhoven

E: info@kruitkok.nl
I: www.kruitkok.nl

